

Grupa Wyszehradzka urzędów probierczych. Urząd Probierczy w Budapeszcie

Visegrad Group of Assay Offices. Assay Office in Budapest

Maria Magdalena Ulaczyk
Okręgowy Urząd Probierczy w Warszawie

Artykuł informuje o współpracy urzędów probierczych, prowadzonej w ramach Grupy Wyszehradzkiej oraz przedstawia, wizytowany niedawno przez pracowników OUP w Warszawie, Urząd Probierczy w Budapeszcie. W artykule wskazano jego specyfikę i odrębności w odniesieniu do polskich urzędów probierczych.

The article informs about the cooperation between assay offices carried out within the Visegrad Group and presents the recently visited by employees of Warsaw Assay Office, Assay Office in Budapest. The article shows its specific and distinctiveness, in comparison to Polish assay offices.

Słowa kluczowe: Grupa Wyszehradzka, Urząd Probierczy w Budapeszcie
Keywords: : Visegrad Group, Assay Office in Budapest

Grupa Wyszehradzka

Od jesieni 1993 r. współpraca urzędów probierczych z państw Grupy Wyszehradzkiej przebiega w sposób zinstytucjonalizowany, tj. w ramach organizacji nazywanej „Wyszehradzką Czwórką” (lub inaczej „GV4”), powołanej z inicjatywy pana Jerzego Kutyla, ówczesnego dyrektora Urzędu Probierczego w Pradze, który do końca 2000 r. przewodniczył Grupie.

Celem działania GV4 jest wymiana doświadczeń technicznych z dziedziny probiernictwa, bieżąca konsultacja w sprawach nadzoru probierczego, gromadzenie i porównywanie danych statystycznych o liczbie oraz masie badanych i cechowanych wyrobów z metali szlachetnych, a także wymiana i szkolenie pracowników podczas wizyt studyjnych w urzędach probierczych. Posiedzenia przedstawicieli GV4 odbywają się raz w roku (wcześniej – do 2000 roku organizowano je dwa razy w roku).

Oprócz cyklicznych spotkań w ramach Grupy organizowane są tematyczne konferencje dotyczące metod badawczych, rozwijania technik cechowania i różnych problemów z dziedziny nadzoru probierczego, takich jak np. kontrola internetowa.

Dyrektorzy urzędów probierczych, współpracujących na forum Grupy Wyszehradzkiej, uzgadniają wspólne

stanowiska w istotnych sprawach, będących przedmiotem obrad na posiedzeniach Stałego Komitetu Konwencji o Kontroli i Cechowaniu Wyrobów z Metali Szlachetnych (tzw. „Konwencji Wiedeńskiej”), bowiem wszystkie kraje członkowskie GV4 należą do tej Konwencji.

Ważnym zadaniem realizowanym na forum GV4 jest interpretacja orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, dotyczących zasad obrotu wyrobami z metali szlachetnych. W pracach legislacyjnych, prowadzonych przez poszczególne kraje członkowskie, dąży się do uzyskania – w miarę możliwości – harmonizacji i spójności przepisów prawnych i procedur badawczych w ramach całej Grupy.

Od ponad 20 lat, z inicjatywy Czech, realizowany jest program badań biegiłości „Lab-test”, polegający na badaniu próbki stopu w wielu laboratoriach, w tym w laboratoriach urzędów GV4, w celu porównywania ich wyników.

Rosnące znaczenie krajów Grupy Wyszehradzkiej na forum Unii Europejskiej, które można zauważyć w ostatnich latach, daje się zaobserwować również w odniesieniu do tego niewielkiego, niszowego gremium, jakim jest opisywana organizacja urzędów probierczych. W tegorocznych debatach brukselskich, dotyczących zasad obrotu

metalami szlachetnymi na rynku europejskim, członkowie GV4 brali udział jako eksperci, a ich stanowisko miało istotny wpływ na pozytywną ocenę dotychczasowego systemu kontroli i oznaczania wyrobów przez niezależne instytucje.

Współpraca urzędów probierczych, zrzeszonych w Grupie Wyszehradzkiej, ma bardzo wszechstronny zakres i przynosi konkretne korzyści, takie jak na przykład możliwość nieodpłatnego korzystania z konsultacji i aparatury badawczej w innych krajach członkowskich. W przeszłości nietypowe stopy z Polski wysyłane były do Urzędu Probierczego w Pradze, w celu określenia zawartości metali szlachetnych metodami instrumentalnymi, którymi nie dysponowały wówczas krajowe urzędy probiercze. Czechy udzieliły nam istotnej pomocy na etapie wdrażania metody fluorescencji rentgenowskiej.

Członkowie Grupy Wyszehradzkiej nie uiszczają żadnych składek, ale każdy kraj jest zobowiązany raz na cztery lata zorganizować spotkanie Grupy. Ostatnie posiedzenie GV4, organizowane przez polskie urzędy, odbyło się w czerwcu 2017 r. w Sandomierzu. Jeżeli pozwolą na to warunki epidemiczne, przyszłoroczne posiedzenie również ma się odbyć w Polsce.

Poziom wyposażenia technicznego urzędów GV4 jest obecnie zbliżony, przepisy prawne są podobne, ale każdy urząd jest inaczej zorganizowany i odmiennie usytuowany w strukturach lokalnych organów państwowych. Wynika to z tradycji, sytuacji politycznej danego kraju oraz ze specyfiki i potrzeb miejscowych rynków obrotu wyrobami z metali szlachetnych. Na tle pozostałych trzech krajów członkowskich Grupy, Polska wyróżnia się dużym terytorium oraz znacznie wyższą od pozostałych państw liczbą ludności, co ma znaczący wpływ na organizację administracji probierczej oraz liczbę zadań, wynikających z potrzeb lokalnych przedsiębiorców.

Ostatnie posiedzenie GV4 zostało zorganizowane w dniach 13–14 października br. na Węgrzech, w miejscowości Egerszalok. W związku z panującą epidemią, termin tego spotkania został przesunięty o prawie półtora roku, co wygenerowało zwiększoną liczbę tematów i problemów wymagających omówienia i rozwiązania. Wyjazd na posiedzenie GV4 stanowił okazję do odwiedzenia Urzędu Probierczego w Budapeszcie i szczegółowego zapoznania się z jego strukturą organizacyjną, wyposażeniem oraz bieżącą pracą.

Urząd Probierczy w Budapeszcie

Pierwsza wizyta w tej instytucji odbyła się w 1991 r., podczas pobytu pracowników OUP w Warszawie i w Krakowie na konferencji „Most”. W kolejnych latach delegacje polskie wielokrotnie odwiedzały budapesztański urząd, obserwując liczne zmiany organizacyjne. Jedna

z wizyt miała charakter tygodniowego szkolenia dwóch pracowników OUP w Warszawie, przeprowadzonego w ramach programu „Argonauci”, finansowanego przez Krajową Szkołę Administracji Publicznej.

Historia, siedziba, struktura organizacyjna

Urząd Probierczy w Budapeszcie został prawnie powołany w 1918 roku, ale zaczął działać dopiero w 1926 roku, równocześnie z utworzeniem w tym mieście Węgierskiej Mennicy Królewskiej, z którą został funkcjonalnie powiązany. Wcześniej, od roku 1892, Węgry obsługiwała Mennica w Kremnicy, która po zmianach politycznych znalazła się na terytorium Słowacji.

W obecnej siedzibie, przy ulicy Blathy Otto 3, Urząd Probierczy działa od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, ale w najbliższych latach lokalizacja ma być zmieniona. Trwającej debacie na temat nowej siedziby towarzyszą zamiary dotyczące zwiększenia powierzchni i znaczącego podwyższenia standardów obsługi klientów, łącznie z ułatwieniem im dojazdu i zapewnieniem bezpiecznego parkowania.

Wpływ na działalność Urzędu Probierczego w Budapeszcie miały dokonywane tam częste zmiany organizacyjne i kadrowe. Po licznych przekształceniach, w odróżnieniu od większości europejskich urzędów probierczych, Urząd na Węgrzech funkcjonuje w Departamencie Handlu, Przemysłu Obronnego, Kontroli Eksportu i Badania Metali Szlachetnych w Urzędzie Miasta Stołecznego Budapeszt, a nadzór nad działalnością urzędu probierczego sprawowany jest przez Ministerstwo Innowacji i Technologii.

Czynności probiercze wykonują dwie komórki organizacyjne departamentu. Jedna z nich zajmuje się sferą badawczą, druga – obsługą klientów, oznaczaniem wyrobów, nadzorem probierczym, rejestracją znaków imiennych producentów oraz zwalczaniem zjawiska prania brudnych pieniędzy. Łącznie, w obydwu komórkach organizacyjnych Urzędu, zatrudnionych jest obecnie 43 pracowników, z czego w sekcji badawczej 23.

Część dochodów z działalności probierczej odprowadzanych jest do budżetu miasta, reszta stanowi dochody skarbu państwa. Fundusze na działalność przyznawane są w formie dotacji, ale Urząd nie posiada samodzielności finansowej. Wcześniej sytuacja była inna. W latach dziewięćdziesiątych węgierski Urząd Probierczy miał rangę instytutu, nadzorowanego bezpośrednio przez Ministerstwo Finansów. Otrzymywał wysokie dotacje na wyposażenie i działalność badawczą i wówczas jego poziom techniczny był znacznie wyższy niż w Polsce i w pozostałych krajach tego regionu Europy. Węgierski urząd był jednym z pierwszych urzędów probierczych wyposażonych w spektrometr ICP, jako jedyny posiadał urządzenie do badania

autentyczności cech probierczych. W instytucie organizowano pierwsze europejskie konferencje międzynarodowe, integrujące personel techniczny urzędów probierczych. Stan zatrudnienia wynosił wówczas około 70 osób, ale liczbę tę sukcesywnie zredukowano.

Na początku XXI wieku, w ramach struktury instytutu, eksperymentalnie utworzono samofinansującą się spółkę gospodarczą, która wykonywała czynności probiercze. Kryzys ekonomiczny, który zaczął się w 2009 r., udaremnił plany jej dynamicznego rozwoju i nie pozwolił na utworzenie filii w Szegedzie, na południu Węgier, co miało ułatwić klientom realizację zgłoszeń i ograniczyć rozwijający się wśród nich zwyczaj korzystania z usług innych europejskich urzędów probierczych (np. chorwackich lub słowackich).

Kilkuletnie zabiegi w sprawie organizacji filii, wspierane przez lokalne organizacje złotnicze, nie powiodły się, głównie z powodu braku funduszy na zakup wyposażenia, ale także ze względu na częste reorganizacje strukturalne probiernictwa. Węgierski Urząd Probierczy nie posiada zatem żadnych oddziałów, co powoduje sytuację, w której prawie wszystkie wyroby z metali szlachetnych przeznaczone na rynek węgierski, wymagające kontroli probierczej, są badane i oznaczane w Budapeszcie. „Prawie”, bowiem niektórzy producenci – porównując ceny i terminy wykonywania czynności probierczych – zgłaszają wyroby do urzędów w sąsiednich krajach, korzystając z obowiązującej na obszarze UE zasady wzajemnego uznawania cech probierczych.

System prawny, próby i cechy probiercze

Na Węgrzech funkcjonuje, ustawowo określony, obligatoryjny system probierczy. Z obowiązku oznaczania cechami probierczymi zwolnione są wyroby złote o masie mniejszej niż 1 g i srebrne o masie niższej od 2 g. W Polsce próg masy dla wyrobów złotych również wynosi 1 g, a dla srebrnych 5 g. Dodatkowa różnica polega na tym, że w polskim prawie zwolnienie to dotyczy całokształtu czynności probierczych, tzn. badania i cechowania. Oznacza to, że wyroby o masie niższej od określonych w ustawie progów mogą w ogóle nie być zgłaszane do urzędów probierczych, natomiast na Węgrzech przedmioty takie nie muszą być oznaczane, ale poddawane są badaniu zawartości metalu szlachetnego, czyli należy je zgłosić do urzędu.

Jest to istotna różnica systemowa, zwiększająca ochronę konsumenta, gwarantująca że zakupione wyroby zostały zbadane przez urząd probierczy. Należy przy tym zaznaczyć, że badanie takie, poza potwierdzeniem właściwej zawartości metalu szlachetnego, może także wykryć i zastopować obrót wyrobami zawierającymi substancje niebezpieczne, takie jak nikiel lub kadm.

W węgierskim prawie probierczym przewidziano następujące próby:

- dla wyrobów złotych: 0,916; 0,750; 0,585; 0,375; (RP: 0,999; 0,950; 0,750; 0,585; 0,500; 0,375; 0,333)
- dla wyrobów srebrnych: 0,925; 0,900; 0,835; 0,800; (RP: 0,999; 0,925; 0,875; 0,830; 0,800)
- dla wyrobów platynowych: 0,950; 0,900; (RP: 0,950; 0,850;)
- dla wyrobów palladowych: 0,950; 0,500; (RP: 0,999; 0,850; 0,500)

Podobnie, jak w Polsce, wyroby ze stopów palladu występują bardzo rzadko.

Wizerunki węgierskich cech probierczych wielokrotnie się zmieniały. W 1999 r. do wizerunku cechy probierczej wprowadzono literę informującą o okresie umieszczenia cechy. W latach 1999–2005 była to litera „A”, następnie – od 2006 do 2015 r. litera „B”. Obecnie, od 2016 r. używana jest litera „C”. Podobny system występuje w Wielkiej Brytanii, ale tam litery przypisane są do konkretnego roku, a nie okresu. Ułatwia to identyfikację znaku i osadzenie go w konkretnych ramach czasowych, ale jest dość kosztowne, bo wymaga wymiany znaczników odpowiednio do terminu zmiany litery.

■ Wizerunki węgierskich cech probierczych

Nadzór probierczy

Nadzór probierczy na Węgrzech jest sprawowany przez przedstawicieli Urzędu Probierczego we współpracy z węgierską administracją podatkową i celną. Od 3 lutego 2007 roku, na podstawie upoważnienia przewidzianego w prawie handlowym, przedstawiciele urzędu probierczego

mogą nakładać kary administracyjne za wykroczenia w dziedzinie obrotu wyrobami z metali szlachetnych (w wysokości od 140 do 2900 euro). W Polsce urzędy probiercze nie posiadają takich uprawnień, za wykroczenia nakładane są grzywny w formie mandatów, a ich wysokość nie może przekraczać 500 złotych, co czasami stanowi rażąco małą karę w stosunku do popełnionego wykroczenia.

Współpraca ze służbą celną prowadzona jest na Węgrzech na co dzień, bo jej przedstawiciele uczestniczą bezpośrednio w czynności przyjmowania wyrobów do badania i oznaczania. Uprawniony urzędnik celny przebywa na terenie urzędu probierczego i kontroluje dokumenty przywozu i odprawy celnej.

Panująca epidemia zakłóciła nieco ten rytm stałej współpracy, zdarzały się odstępstwa od opisanej wyżej procedury, ale formalnie na Węgrzech wcześniejsza kontrola celna jest wymogiem przyjęcia wyrobu do oznaczenia cechami probierczymi. Jest to istotna różnica w prawnych kompetencjach polskiego i węgierskiego urzędu. Krajowe urzędy probiercze nie ingerują w sprawy legalności przywozu, ani w sprawy podatkowe, ale należy zaznaczyć, że i w innych europejskich urzędach nie ma tak ścisłej współpracy tych organów.

Podobieństw w tym zakresie można doszukiwać się jedynie w szwajcarskim systemie prawnym, który przewiduje równoczesną kontrolę probierczą i celną, a oddziały urzędów probierczych usytuowane są w niektórych portach lotniczych, np. w Genewie, Bazylei i Zurichu.

Ścisła współpraca różnych organów kontrolnych z całą pewnością podnosi bezpieczeństwo obrotu, ale też znacząco ogranicza jego swobodę i stanowi dodatkową barierę dla przedsiębiorców. Porównując dane, dotyczące liczby przeprowadzanych kontroli probierczych i odnosząc je do liczby ludności oraz liczby zarejestrowanych firm złotniczych, można stwierdzić, że przeciętny węgierski złotnik jest znacznie częściej i surowiej kontrolowany, niż to ma miejsce w Polsce. Zakres kontroli jest szerszy, a jej konsekwencje – w przypadku stwierdzenia nadużyć – surowsze. Ani na Węgrzech, ani w innych krajach GV4 nie ma obowiązku informowania przedsiębiorcy o zamiarze jej przeprowadzenia, czego wymaga polskie prawo.

Tryb zgłoszeń

Dokonanie czynności probierczych wymaga osobistego stawiennictwa klienta w siedzibie Urzędu, bowiem – w przeciwieństwie do większości państw europejskich – nie przyjęto w praktyce możliwości zgłoszenia wyrobów w trybie przesyłek pocztowych lub kurierskich. Nie sprzyja temu nie tylko opisywany wyżej wymóg przeprowadzenia kontroli celnej, ale także bardzo wysokie ceny ubezpieczenia tego rodzaju transportu. Konieczność osobistego zgłoszenia i odbioru wyrobów jest krytykowana przez

przedsiębiorców, bo jest to czasochłonne i generuje koszty, ale na razie nie są planowane zmiany w tym zakresie.

Zgłoszenia dokonywane są w okienkach podawczych i nawet w odniesieniu do wyrobów dostarczanych masowo nie jest praktykowane wpuszczanie klientów do pomieszczeń wewnętrznych, tak jak ma to miejsce w Polsce. Jedno z trzech okienek posiada zamontowany na ruchomej ramie wózek, który umożliwia bezpieczne przyjęcie większej liczby wyrobów i jest to rozwiązanie, które mogłoby znaleźć zastosowanie w krajowych OUP.

Okienka w poczekalni. W środkowe okienko wmontowany jest wózek

Wózek na wyroby o większej masie

Pojemniki w których przyjmowane są wyroby do badania i oznaczania

Płatności realizowane są gotówkowo i kartami płatniczymi. Dopuszczona jest płatność przelewem, ale w praktyce występuje to bardzo rzadko.

Poczekalnia budapesztańskiego Urzędu jest obszerna i wygodna, posiada wydzielone boksy pozwalające na dyskretne wypełnienie formularzy zgłoszeń oraz wykonanie czynności sprawdzających wyroby przed zgłoszeniem i po ich odbiorze. Każdemu zgłoszeniu, podobnie jak w OUP w Warszawie, nadawany jest kod kreskowy, co ułatwia i przyspiesza identyfikację zgłoszenia oraz zmniejsza ryzyko pomyłki. Zgłaszane wyroby umieszczane są w standaryzowanych pojemnikach, które przechowywane są na, przystosowanych do ich rozmiarów, statywach. Pojemniki różnią się kolorami, które mają funkcję informacyjną – dotyczącą rodzaju metalu oraz trybu zgłoszenia. Zgłoszenia pilne, dodatkowo płatne, wyróżnia czerwony kolor pojemnika. System zgłoszeń, realizowanych w trybie ekspresowym, jest w Budapeszcie stosowany od dawna. Jednak zawsze budził on kontrowersje, bo zwiększony koszt realizacji tego typu zgłoszeń może stanowić pole do nadużyć. Sprawę tę wielokrotnie omawiano na forum Grupy Wyszehradzkiej, ponieważ inne urzędy probiercze nie stosują takich praktyk. W obligatoryjnych systemach probierczych zgłoszenie wyrobu do badania i oznaczania jest obowiązkiem przedsiębiorcy, a różnicowanie wysokości opłat w zależności od tempa pracy urzędu nie wydaje się być słuszne.

Pracownicy Urzędu w Budapeszcie

Liczba zgłoszeń do Urzędu jest znacząca i zwykłe terminy bywają odległe (w przypadku dużych partii do 10 dni), ale i tak są to terminy krótsze, niż w polskich urzędach. Z porównania danych wynika jednak, że w 2019 r. roczne obciążenie pracownika polskiego urzędu probierczego wynosiło 42 085 sztuk wyrobów z metali szlachetnych, a urzędnika w Budapeszcie – 32 411. Jest to istotna różnica, która ilustruje przyczyny długich terminów wyznaczanych w Polsce i świadczy o istniejących u nas brakach w zatrudnieniu. Porównano dane z 2019 r., bo 2020 r., ze

względu na epidemię, nie jest miarodajny, ale liczby dotyczące tego roku są podobne w ujęciu proporcjonalnym.

Pracownicy węgierskiego Urzędu Probierczego, podobnie jak pracownicy polskich OUP, mają szeroki zakres kompetencji i zleczanych zadań. Nadzór probierczy sprawowany jest przez osoby, które na co dzień zajmują się także rejestracją znaków imiennych oraz oznaczaniem wyrobów. Zmniejszenie zatrudnienia spowodowało ograniczenie liczby pracowników administracyjnych, ale ze względu na obecną strukturę i sposób zarządzania, sprawy kadrowe, finansowe i dotyczące gospodarowania mieniem są wykonywane przez odpowiednie komórki organizacyjne urzędu miasta.

Po likwidacji instytutu i działającej w jego ramach spółki, płace personelu uległy dużemu obniżeniu i ten stan utrzymuje się nadal. Średnia płaca jest zbliżona do wysokości pensji, jaką otrzymują pracownicy krajowych OUP i dlatego występują trudności w zatrudnieniu młodej, wykształconej kadry. Wśród personelu zatrudnionego w Budapeszcie dominują osoby ze średnim wykształceniem technicznym, a średnia ich wieku sięga 50 lat.

Urząd oferuje dobre warunki socjalne, dopłatę do posiłków, dofinansowanie wyjazdów wakacyjnych. Pracownicy korzystają z dużego pomieszczenia socjalnego. Mają całkowity zakaz noszenia biżuterii i tego rodzaju przedmioty muszą pozostawiać w specjalnych szafkach usytuowanych przy wejściu do Urzędu.

W związku z panującą epidemią, w pobliżu wszystkich stanowisk pracy znajdują się preparaty do odkażania rąk. W początkowej fazie epidemii odnotowano na Węgrzech pewien spadek liczby zgłoszeń wyrobów, ale obserwując dane statystyczne można stwierdzić, że obciążenie węgierskiego Urzędu jest bardziej równomierne niż w Polsce.

Uznawanie cech probierczych krajów UE na terytorium Węgier

W związku z brakiem odpowiedniej dyrektywy UE, zasady wzajemnego uznawania cech probierczych określone są w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Cechy te muszą być umieszczone przez niezależny organ, powinny być ekwiwalentne z cechami kraju, na obszarze którego wyroby są sprzedawane, i zrozumiałe dla konsumentów. Wymagania te nie są jednoznaczne i stwarzają możliwość różnych interpretacji. Niektóre kraje, między innymi Polska, Słowacja, Łotwa, Hiszpania nie tworzą żadnych barier rynkowych, natomiast wiele państw ustanawia dodatkowe procedury wewnętrzne utrudniające obrót. Najwięcej tego rodzaju barier rynkowych funkcjonowało w praktyce na Litwie, w Portugalii, w Czechach, a także w Wielkiej Brytanii, przed jej wystąpieniem z Unii.

Zgodnie z procedurą przyjętą na Węgrzech, nie stosowaną w innych krajach UE, uznawanie cech probierczych danego kraju członkowskiego odbywa się tu na podstawie uchwały dyrektora Urzędu Probierczego. Wydanie takiej uchwały poprzedza analiza systemu prawnego danego państwa i ustalanie ekwiwalentności cech probierczych tego kraju z cechami obowiązującymi na Węgrzech. Ocena dotyczy metod badawczych poprzedzających umieszczenie cech, ich zgodności z normami europejskimi, braku tolerancji ujemnej przy badaniach oraz zgodności obowiązujących prób. Pozytywny wynik tej analizy pozwala na przyjęcie uchwały w sprawie dopuszczenia do obrotu wyrobów oznaczonych takimi cechami.

Uchwała dotycząca polskich cech została podjęta 25 maja 2005 r., a wnioskodawcą ze strony RP był Prezes Głównego Urzędu Miar. Od tamtego czasu wyroby oznaczone polskimi cechami probierczymi mogą być sprzedawane na Węgrzech bez ponownej kontroli. Podobne uchwały podjęto w odniesieniu do innych państw GV4. Wymagane jest jednak, żeby wyroby zwolnione z ponownej kontroli probierczej, poza cechami, posiadały również znaki imienne wytwórców. W codziennej praktyce często zdarzają się konsultacje pomiędzy urzędem w Budapeszcie a innymi urzędami probierczymi GV4. Dotyczą one identyfikacji tych znaków oraz potwierdzenia autentyczności cech probierczych. Sprzyja temu współpraca prowadzona w ramach Grupy Wyszehradzkiej.

Badania zawartości metali szlachetnych

Laboratorium chemiczne Urzędu w Budapeszcie, poza wyrobami jubilerskimi, bada zawartość metali szlachetnych w sztabach, surowcach, półfabrykatakach, odpadach, katalizatorach i złomie. Jest to znacznie szerszy zakres działania, niż to ma miejsce w polskich urzędach probierczych. W świetle polskiego prawa wszelkie materiały surowcowe są zwolnione z kontroli probierczej, a koncepcja zmian w tym zakresie została odrzucona w prowadzonym obecnie procesie nowelizacji prawa krajowego.

W przeciwieństwie do niektórych urzędów europejskich, w których można zaobserwować niepokojący trend w postaci rezygnacji z metod analitycznych na rzecz metod nieniszczących, na Węgrzech konsekwentnie utrzymywany jest system badań określonych w normach ISO. Badania wstępne przeprowadza się metodą fluorescencji rentgenowskiej, w celu ustalenia, czy badany wyrób lub partia wyrobów są wykonane z jednorodnych stopów, a także w celu wyselekcjonowania próbek materiału do analizy chemicznej. Sporadycznie wykorzystywana jest także metoda przybliżona, na kamieniu probierczym, ale jej zastosowanie w budapesztańskim Urzędzie jest znacznie mniejsze niż w Polsce.

Laboratorium chemiczne wyposażone jest w kilka pieców kupelacyjnych, intensywnie eksploatowanych. Podczas wizyty w Urzędzie uruchomione były równolegle trzy piece, co świadczy o dużej liczbie wykonywanych analiz stopów złota. Przyjęto tam praktykę, nie spotykaną w innych urzędach, odrębnego badania stopów białych i żółtych, i wykorzystuje się do tego oddzielne piece. Ma to związek z różnicami w temperaturze, ale nie ma potrzeby powielania tego zwyczaju, tym bardziej, że piece kupelacyjne zużywają bardzo dużo energii elektrycznej.

■ Laboratorium – piece kupelacyjne

Stopy srebra badane są przy użyciu dwóch urządzeń potencjometrycznych. Ze względu na wspomniane różnice w limitach masy wyrobów zwolnionych z obowiązku oznaczania, średnia masa wyrobu srebrnego, badanego w Urzędzie w Budapeszcie, jest znacznie niższa niż w Polsce.

Poza produkcją pochodzącą od lokalnych złotników, dużo badanych wyrobów pochodzi z Turcji i Włoch. Mniejszy, niż w innych krajach GV4, jest import z Dalekiego Wschodu.

Na Węgrzech, podobnie jak w Polsce, występuje problem badania stopów platyny. Pochodzący z lat dziewięćdziesiątych, niegdyś bardzo nowoczesny, spektrometr ICP nie zapewnia obecnie pożądanej dokładności badań i wymaga wymiany. Planowany jest zakup nowego urządzenia i gromadzone są obecnie oferty dostawców. Omawiano ten problem na posiedzeniu GV4, bowiem koszty zakupu takiej aparatury są bardzo wysokie, a jej wykorzystanie – rzadkie. W tej sytuacji inwestowanie może się wydawać nieracjonalne, szczególnie w sytuacji kiedy konieczne jest stałe uzupełnianie wyposażenia urzędów w spektrometry fluorescencji rentgenowskiej, potencjometry, wagi analityczne i urządzenia do umieszczania cech. Przyjmuje się

■ Określenie zawartości srebra metodą potencjometryczną

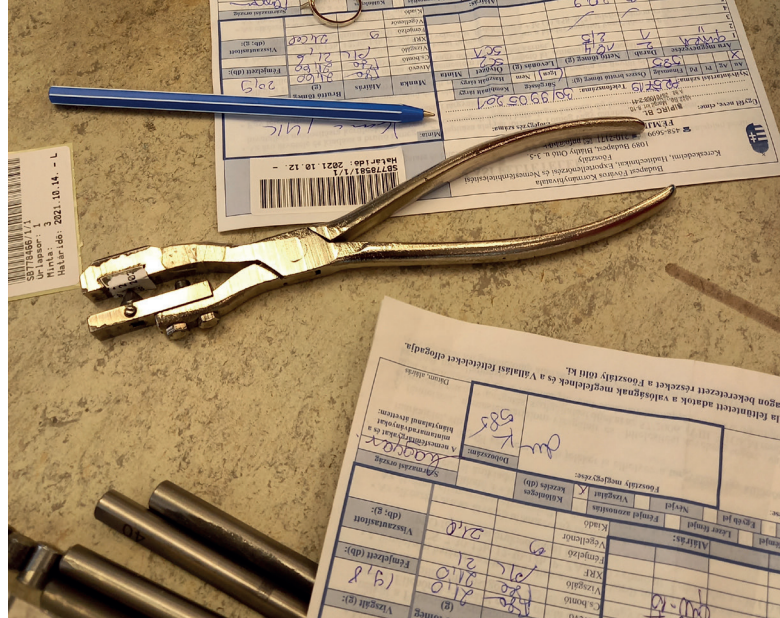
jednak, że funkcjonujący współcześnie urząd probierczy nie może być pozbawiony możliwości badania stopów platyny, tym bardziej, że badania takie przewidziane są w systemach prawnych. W ramach międzynarodowych programów badawczych, w których biorą udział urzędy probiercze Grupy Wyszehradzkiej, również emitowane są próbki stopów platyny, co dodatkowo uzasadnia konieczność wyposażania urzędów w spektrometry ICP.

Oznaczanie wyrobów

Cechowanie wyrobów wykonywane jest w Budapeszcie metodami tradycyjnymi, przy użyciu młotków probierczych. Urząd wyposażony jest także w czeskie urządzenia mechaniczne, jakich używa się we wszystkich urzędach Grupy Wyszehradzkiej oraz na Litwie, Cyprze i Łotwie.

■ Pomieszczenie, w którym odbywa się oznaczanie wyrobów

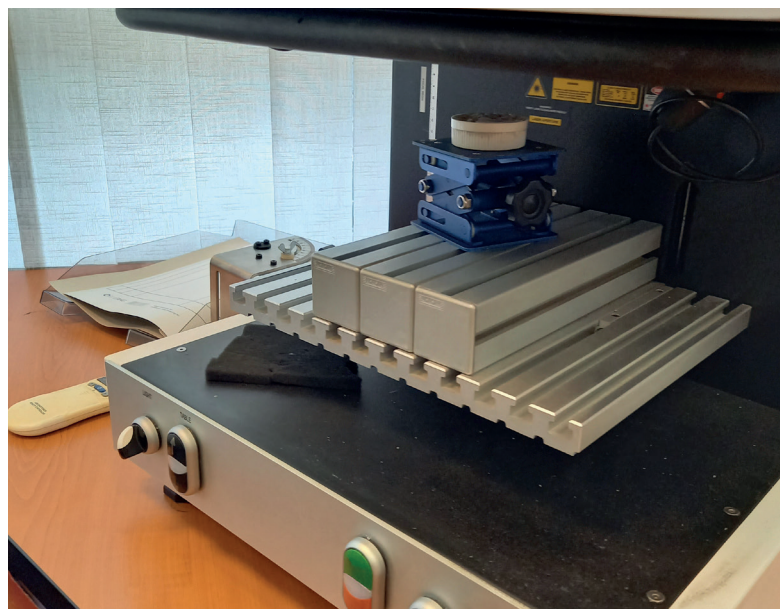

■ Szczypce używane do oznaczania obrączek

Obrączki oznaczane są cechami probierczymi przy pomocy specjalnych szczypiec, które, jak dotychczas, nie były stosowane w polskich urzędach, ale należałoby wdrożyć próby ich wykorzystania.

W przeciwieństwie do pozostałych krajów Grupy Wyszehradzkiej oraz innych krajów europejskich, na Węgrzech rzadko stosuje się laserową metodę cechowania, a liczba umieszczonych cech laserowych, w porównaniu z innymi państwami, jest znikoma. Ilustrują to przykładowe dane porównawcze z Polski i Węgier, przedstawione na końcu artykułu.

Z relacji węgierskich kolegów wynika, iż przyczyną małego zainteresowania takim sposobem oznaczania są dodatkowe koszty, niechętnie ponoszone przez klientów Urzędu oraz ich wątpliwości dotyczące trwałości cech.

■ Laserowe urządzenie do oznaczania wyrobów

Ten sposób oznaczania wykorzystywany jest głównie w przypadkach, kiedy, ze względów technicznych, nie można umieścić cech w sposób tradycyjny i jedyną alternatywą jest wydanie świadectwa badania. Tam gdzie możliwe jest cechowanie ręczne, laser nie jest używany.

W innych urządzeniach probierczych wdrażanie i doskonalenie laserowej metody cechowania jest bardzo dynamiczne i są urzędy, np. w Wielkiej Brytanii, gdzie powoli wypiera ona inne sposoby umieszczania cech.

Podsumowanie

Utrzymywanie tradycyjnych sposobów cechowania wyrobów to zjawisko potwierdzające pewną odrębność węgierskiego Urzędu Probierczego. Świadczy o tym zarówno tradycyjne podejście do sprawy badań i dokładności ich wyników, jak też stosowanie, jako nadrzędnej, zasady ochrony konsumenta i bezpiecznego obrotu.

Trudno jednoznacznie ocenić tę sytuację oraz perspektywę jej utrzymania w przyszłości. Wymaga to na pewno dużej konsekwencji i determinacji autorów lokalnego prawa oraz umiejętności ochrony jego zasad podczas procedur notyfikacyjnych. Wydaje się też, że węgierscy przedsiębiorcy z branży złotniczej, w porównaniu z polskimi wytwórcami, wykazują mniejszą determinację w walce o swoje prawa i zapewnienie swobody działalności gospodarczej. Godzą się na ingerencję w sferę legalności działania, na częste kontrole, stosowanie niszczących metod badawczych oraz dodatkowe opłaty za przyspieszenie tempa badań.

Oceniając węgierskie prawo i funkcjonujący tam Urząd przez pryzmat trzydziestoletnich kontaktów można powiedzieć, że jest to instytucja, która cieszy się niesłabnącym autorytetem, rzetelnie wykonuje swoje zadania, będąc wiarygodną i budzącą zaufanie. Laboratorium Urzędu jest od lat akredytowane i systematycznie audytowane, zgodnie z wymaganiami normy ISO 17025. Uzyskuje dobre wyniki w emitowanym przez Stały Komitet Konwencji Wiedeńskiej programie Round Robin oraz w Lab-teście. Można zaobserwować znacznie większe, niż w Polsce, wykorzystywanie w Budapeszcie cechy konwencyjnej CCM (common control mark). Mimo limitów finansowych, aparatura badawcza jest systematycznie modernizowana i wymieniana. Można mieć nadzieję, że kierownictwu Urzędu uda się zrealizować plan zmiany siedziby, choć obecne warunki lokalowe są dobre.

Mimo nietypowego usytuowania Urzędu w strukturach Departamentu Urzędu Miasta oraz podziału czynności probierczych pomiędzy dwie odrębne sekcje, można powiedzieć, że działalnością w zakresie probierstwa na Węgrzech faktycznie zarządza od lat pan Arpad Antal Szucks. Długoletni pracownik, dawny szef Wydziału Nadzoru, od lat reprezentujący Węgry na forum Konwencji

Wiedeńskiej. Kompetentny i doświadczony, jest obecnie najlepszym kandydatem na stanowisko Przewodniczącego Grupy Wyszehradzkiej, który będzie wybierany na najbliższym spotkaniu. Delegacja polska będzie mu sprzyjać i życzyć tego wyboru.

Dyrektor Urzędu Probierczego w Budapeszcie przed siedzibą Urzędu

Maria Magdalena Ulaczyk

Dyrektor Okręgowego Urzędu Probierczego w Warszawie. Zastępca Przewodniczącego Konwencji o kontroli i cechowaniu wyrobów z metali szlachetnych. Przewodnicząca Europejskiego Stowarzyszenia Urzędów Probierczych w latach 2001-2003. Prawnik, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji UW oraz studiów podyplomowych na Wydziale Zarządzania UW. Autorka licznych publikacji i opracowań z dziedziny probierstwa.

Dane porównawcze

Węgry

Liczba i masa (podana w gramach) wyrobów zgłaszanych do badania i cechowania w latach 2015–2020

Rok	Au (szt.)	Au (masa)	Ag (szt.)	Ag (masa)	Wyroby ogółem	Masa ogółem	Średnia masa wyrobu	
							Au	Ag
2015	440 395	1 388 308	974 978	4 179 355	1 415 373	5 567 663	3,15	4,29
2016	462 172	1 525 221	966 008	4 257 660	1 428 180	5 782 881	3,30	4,41
2017	521 490	1 625 996	956 644	4 414 869	1 478 134	6 040 865	3,12	4,61
2018	619 757	1 999 257	845 617	4 217 325	1 465 374	6 216 582	3,23	4,99
2019	616 828	2 005 632	776 864	3 934 877	1 393 692	5 940 509	3,25	5,07
2020	506 084	1 613 608	679 992	3 365 673	1 186 076	4 979 281	3,19	4,95

Polska

Liczba i masa (podana w gramach) wyrobów zgłaszanych do badania i cechowania w latach 2015–2020

Rok	Au (szt.)	Au (masa)	Ag (szt.)	Ag (masa)	Wyroby ogółem	Masa ogółem	Średnia masa wyrobu	
							Au	Ag
2015	2 036 388	7 061 804	2 975 959	22 260 537	5 012 347	29 322 341	3,47	7,48
2016	2 150 096	8 330 576	3 112 171	22 575 812	5 262 267	30 906 388	3,87	7,25
2017	2 343 129	6 068 241	2 776 714	20 533 754	5 119 843	26 601 995	2,59	7,39
2018	2 465 406	6 005 413	2 801 321	21 150 490	5 266 727	27 155 903	2,44	7,55
2019	2 487 723	5 865 559	3 083 773	21 088 549	5 571 496	26 954 108	2,35	6,83
2020	2 039 953	4 846 426	1 981 547	14 339 318	4 021 500	19 185 744	2,37	7,23

Węgry

Wyroby oznaczone cechą konwencyjną w latach 2019–2020

Rok	Au	Ag
2019	30 854	6 442
2020	33 501	1 138

Polska

Wyroby oznaczone cechą konwencyjną w latach 2019–2020

Rok	Au	Ag
2019	1 535	596
2020	987	4 132

Węgry

Wyroby oznaczone cechą laserową w latach 2019-2020

Rok	Au	Ag
2019	4 805	1 037
2020	5 318	1 318

Polska

Wyroby oznaczone cechą laserową w latach 2019-2020

Rok	Au	Ag
2019	476 379	177 084
2020	392 701	127 539

Węgry

Kontrole probiercze w latach 2015-2020

Rok	Liczba kontroli
2015	850
2016	839
2017	819
2018	877
2019	893
2020	715

Polska

Kontrole probiercze w latach 2015-2020

Rok	Liczba kontroli
2015	776
2016	798
2017	822
2018	795
2019	801
2020	133